

Mora kommuns remissvar, SOU 2025:101 Anpassningar till AI-förordningen

Sammanfattning

Regeringen har remitterat betänkandet SOU 2025:101 Anpassningar till AI-förordningen – säker användning, effektiv kontroll och stöd för innovation. Utredningen föreslår hur EU:s AI-förordning ska införas och kompletteras i svensk rätt samt vilka myndigheter som ska ansvara för marknadskontroll, tillsyn och stöd till olika aktörer.

Detta yttrande sammanfattar kommunens analys av utredningens förslag samt lämnar de synpunkter som bedöms mest relevanta ur ett kommunalt helhetsperspektiv.

Utgångspunkten är kommunens ansvar som upphandlare, användare och förvaltare av digitala tjänster samt som myndighetsutövare inom flera regelstyrda välfärdssektorer.

Bakgrund: AI-förordningen och dess betydelse för kommunal sektor

EU:s AI-förordning (AI Act) trädde i kraft i augusti 2024 och blir fullt tillämplig från och med 2026. Förordningen syftar till att säkerställa säker, transparent och ansvarstagande användning av AI inom hela EU.

För svenska kommuner innebär AI-förordningen:

- ökade krav på dokumentation, riskhantering och kvalitetssäkring,
- krav på datakontroll och transparens i de AI-system som används,
- ansvar för att endast använda AI-produkter som uppfyller EU:s krav,
- behov av intern styrning, kompetensutveckling och etiska riktlinjer.

Sammanfattningsvis innebär AI-förordningen innebär att kommuner måste arbeta mer systematiskt, rättssäkert och transparent med sina AI-lösningar, samtidigt som de måste stärka intern kompetens och säkerställa att endast lagliga och kontrollerade AI-system används. SOU 2025:101 föreslår hur dessa krav ska genomföras i svensk nationell rätt, inklusive anpassningar för offentlig sektor.

Övergripande bedömning

Kommunen bedömer att utredningen i huvudsak är väl genomförd och skapar en tydligare struktur för hur Sverige ska implementera AI-förordningen. Kommunen välkomnar särskilt:

- att det föreslås en ny kompletterande svensk AI-lag,
- att ansvariga statliga myndigheter utses för marknadskontroll och tillsyn,
- att staten föreslås ta ett samordnande och stödjande ansvar,
- att innovation och utveckling fortsatt möjliggörs inom nationella testmiljöer, s.k. AI-sandlådor.

Samtidigt finns aspekter som behöver klargöras ytterligare för att kommunal sektor ska kunna tillämpa regelverket likvärdigt och rättssäkert.

Kommunens synpunkter

Tydlig ansvarsfördelning mellan myndigheter

Kommunen tillstyrker utredningens förslag om att utse ett antal statliga marknadskontrollmyndigheter, med Post- och telestyrelsen i en central roll. Detta skapar den tydlighet som kommuner behöver vid upphandling och användning av AI-system.

Det är viktigt att kommuner inte belastas med tillsynsansvar. Kontroll av AI-leverantörer, certifieringar och regelefterlevnad ska ligga på nationella expertmyndigheter med teknisk och juridisk specialistkompetens.

Stora behov av vägledning och nationellt stöd

AI-förordningen är omfattande och komplex. Kommunen delar utredningens bedömning att kommuner kommer att behöva betydande nationellt stöd, särskilt inom:

- upphandling av AI-tjänster,
- kravställning och dokumentation,
- risk- och konsekvensbedömningar,
- teknisk och juridisk tolkning av regelverket,
- hantering av känsliga data i AI-system,
- gränsdragningar mellan AI-förordningen, GDPR och annan sektorslagstiftning.

Kommunen betonar vikten av att staten tar fram nationella standarder och mallar, så att kommunerna inte behöver utveckla egna lösningar och tolkningar i varje enskild organisation så att alla kommuner istället kan arbeta utifrån samma struktur och säkerställa en likvärdig tillämpning i hela landet.

Sanktioner och tillsyn måste kombineras med stödjande funktioner

Kommunen tillstyrker att det införs sanktionsmöjligheter även för offentliga aktörer, eftersom detta skapar en likvärdig och rättssäker tillämpning av regelverket. Samtidigt vill kommunen betona att sanktioner behöver kombineras med tydlig vägledning och möjlighet till löpande dialog med tillsynsmyndigheten. AI-förordningen är omfattande och kommuner kommer att behöva stöd för att förstå kraven, göra rätt bedömningar och hantera risker på ett korrekt sätt. Om tillsynen blir alltför strikt och enbart inriktad på sanktioner finns en risk att kommuner blir alltför försiktiga och avstår från att använda ny teknik som kan utveckla verksamheten. En balanserad modell, där rådgivning och stöd är förstahandsverktyg och sanktioner används som sista åtgärd, bedöms därför vara nödvändig för att förordningen ska fungera väl i praktiken.

Positiv inställning till AI-sandlådor

Kommunen ser mycket positivt på förslaget om nationella testmiljöer där kommuner kan:

- prova AI i kontrollerad miljö,
- utveckla nya arbetssätt,
- genomföra riskbedömningar innan drift,
- samskapa tillsammans med leverantörer och forskningsaktörer.

Det är viktigt att dessa sandlådor inte begränsas till större aktörer utan görs tillgängliga även för mindre kommuner genom samordning, regionala hubbar eller digitala testmiljöer.

Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser för kommuner

AI-förordningen innebär nya krav på hur kommuner ska arbeta med upphandling, riskbedömning, dokumentation, styrning och teknisk kontroll av AI-system. Kommunen instämmer därför i utredningens bedömning att regelverket kommer att medföra ökade kostnader, både i form av mer administration och behov av ny kompetens. Kommunen kan komma att behöva utbilda personal inom juridik, IT och verksamhet, ta fram eller revidera interna riktlinjer och rutiner samt anpassa befintliga digitala system så att de uppfyller de nya kraven. Detta är tids- och resurskrävande, och flera verksamhetsområden kommer att påverkas samtidigt.

Kommunen betonar därför att dessa kostnader måste hanteras inom ramen för finansieringsprincipen, vilket innebär att staten ska ersätta kommunerna för nya kostnader som uppstår till följd av statliga beslut. Utan sådan finansiering riskerar införandet av förordningen att tränga undan andra välfärdsuppgifter eller leda till ojämlik implementering mellan kommuner.

Kommunen ser positivt på att utredningen lyfter behovet av nationell samordning, men bedömer att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna troligen är sannolikt större än vad utredningen beskriver. Detta gäller både initiala införandekostnader och långsiktiga kostnader för uppföljning, styrning och kompetensförsörjning. Kommunen menar därför att ytterligare analys och statlig finansiering krävs för att säkerställa att kommuner kan uppfylla förordningens krav på ett likvärdigt och hållbart sätt.

Kommunal självstyrelse och integritetsskydd

Kommunen konstaterar att de föreslagna svenska kompletteringarna till AI-förordningen inte formellt begränsar det kommunala självstyret. Samtidigt innebär själva AI-förordningen att kommunerna måste följa detaljerade krav på hur AI får upphandlas, användas och kontrolleras. Detta kan i praktiken påverka kommunernas möjligheter att själva välja arbetssätt, tekniska lösningar och utvecklingsinriktning.

Mot denna bakgrund är det viktigt att de nationella riktlinjer och vägledningar som tas fram av staten inte utformas på ett sätt som de facto blir bindande eller skapar ett alltför snävt handlingsutrymme. Kommunerna behöver fortsatt ha möjlighet att anpassa sina metoder, processer och interna styrdokument utifrån lokala behov, förutsättningar och verksamhetsmodeller – så länge de uppfyller lagens krav. Detta är avgörande för att bibehålla den flexibilitet som är en grundläggande del av det kommunala självstyret och för att säkerställa att AI-användningen kan utvecklas på ett ändamålsenligt sätt inom olika typer av kommunal verksamhet.

Kommunens sammanfattande bedömning

Kommunen ställer sig i huvudsak positiv till SOU 2025:101 och anser att förslagen bidrar till:

- ökad rättssäkerhet,
- stärkt skydd för medborgare,
- bättre förutsättningar för säker och etisk AI-användning,
- tydligare ansvarsfördelning i offentlig sektor.

Kommunen vill dock särskilt lyfta följande behov inför fortsatt beredning:

- Omfattande nationellt stöd till kommuner för att uppfylla regelverket.
- Standardiserade mallar, riktlinjer och styrdokument som förenklar implementeringen.
- Tydlig samordning mellan nationella myndigheter, inklusive enhetliga tolkningar.
- Tillgängliga AI-sandlådor även för mindre kommuner.
- Resurser och finansiering för att hantera ökade krav.

Avslutande kommentar

Kommunen ser AI-förordningen som ett strategiskt viktigt regelverk som kan bidra till att stärka kvalitet, effektivitet och rättssäkerhet i kommunal verksamhet. Genom en tydlig nationell struktur och lämpliga stödinsatser skapas goda förutsättningar för att kommuner ska kunna använda AI på ett tryggt, lagligt och innovativt sätt.